

Kommunedirektørens orientering om kommunens tvang overfor sårbare grupper

Behandles i utvalg

Kontrollutvalget i Rana kommune

Møtedato

10.04.2025

Saknr

11/25

Saksbehandler Kent Røstad

Arkivkode FE-033

Arkivsaknr 23/402 - 12

Forslag til vedtak

Kontrollutvalget tar redegjørelsen til orientering.

Vedlegg

Kommunedirektørens orientering om sårbare grupper

Oversikt over lovverk ved bruk av tvang i helsetjenestene

Rundskriv - Rettssikkerhet ved bruk av tvang og makt overfor enkelte personer med psykisk utviklingshemming

Veileder - Etablering og opphør av tvungent psykisk helsevern kap. 3

Veileder - Helsehjelp til pasienter uten samtykkekompetanse som motsetter seg helsehjelpen mv.

Veileder - Tvangstiltak overfor personer med rusmiddelproblemer

Saksopplysninger

I kontrollutvalgets møte 20. februar 2025 ble det i sak 06/25 - Innspill til kontrollarbeidet, fattet følgende vedtak:

Kontrollutvalget ber kommunedirektøren gi en skriftlig orientering til sekretariatet innen den 27. mars 2025 og en muntlig orientering i kontrollutvalgets møte 10. april 2025 om kommunens bruk av tvang overfor sårbare grupper, og hvordan kommunen sikrer at det er forankret i gyldige vedtak og rutiner.

Kommunedirektøren har i sin skriftlige orientering vist til følgende:

- Bruk av tvang i helse- og mestringstjenestene kan skje etter Lov om kommunale helse- og omsorgstjenester mm (helse- og omsorgstjenesteloven) kapittel 9 (psykisk utviklingshemming) eller kapittel 10 (rusmiddelavhengige), samt etter Lov om pasient- og brukerrettigheter (pasient- og brukerrettighetsloven) kapittel 4a (demenssykdom).
- Kommunen har i dag aktive tvangsvedtak innenfor de tre områdene, hver med spesifiserte underliggende tvangstiltak. Det kan i tillegg oppstå situasjoner hvor det gjøres tvangsvedtak rett før eller rett etter en hendelse (nødverge). I begge situasjoner skal bruk av tvangstiltak dokumenteres i pasientjournal når de brukes.
- Siden vedtak under kapittel 10 i helse- og omsorgstjenesteloven i all hovedsak gjøres av Barneverns- og helsenemnda i Nordland, har kommunen i sitt svar konsentrert seg om vedtak etter pasient- og brukerrettighetsloven kapittel 4a og helse og omsorgstjenesteloven kapittel 9, som gjøres av kommunen.
- Bruk av tvang overfor enkeltindivider er inngripende. Det er likevel viktig å påpeke at av og til er tvangstiltak viktige for å få utført helt alminnelig personlig pleie, helse og tilsynsoppgaver som andre innbyggere håndterer selv. Det kan være tannpuss, ernæring, vask og påkledning, men det kan også være langt mer krevende situasjoner.
- Det er derfor viktig å få frem at området «bruk av tvang», er godt regulert i lovverket og at kommunen har rutiner for hvordan de aktuelle kapitlene kan brukes. Det gjøres alltid en faglig vurdering, kvalitetssikring i lederlinjen og man innhenter medisinsk eller juridisk kompetanse når det er nødvendig før et tvangsvedtak fattes.

- Forslag til tvangsvedtak, sendes alltid til Statsforvalteren i Nordland for stadfestelse, før kommunen kan iverksette – med mindre det er dokumenterte behov for å gjøre tiltak allerede før stadfestelsen er gjort.
- Det er mange forhold som skal vurderes og dokumenteres før man gjør et tvangsvedtak. Vurderingene skal ligge i vedtaket.
- Det er forskjell på et vedtak som gjøres på forhånd og er gjeldende over litt tid, og et vedtak som gjøres knyttet til en nødvergesituasjon.
- Kommunen har over mange år hatt nedskrevne rutine for hvordan den skal forholde seg til bruk av tvang. I tillegg skal lovtekst, forskrifter, rundskriv og veileder alltid brukes når man gjør et tvangsvedtak, og man skal søke medisinsk eller juridisk bistand når det er behov for det. Rutiner, lov og forskrift er gjort kjent i tjenesten for de som jobber med dette.
- Etter innføringen av kvalitetssystemet EQS, er rutinene tilgjengeliggjort der i tillegg til at det gjøres opplæring og oppfrisking for aktuelle ansatte. Noen rutiner ligger i pasientjournalssystemet fordi det er mer hensiktsmessig.

Når det gjelder den konkrete saken som er foranledningen til kontrollutvalgets spørsmål, så ble det etter tilsyn påpekt at kommunen:

- I visse tilfeller har handlet uten gyldig tvangsvedtak, med bakgrunn i at den tvungne helsehjelpen ikke var detaljert nok beskrevet i vedtaket.
- I visse tilfeller, ikke har gjort og dokumentert tvangsvedtak i pasientjournal etter en nødvergesituasjon.

Statsforvalteren ga pålegg om å oppdatere rutinene for å

- sikre at tvangsvedtak detaljerer den faktiske helsehjelpen som må gis under tvang.
- sikre at det gjøres vedtak om tvang etter en nødvergesituasjon.
- sikre at all bruk av tvang dokumenteres i pasientjournalen når den utføres, eller straks etter.

Avslutningsvis vises det til at rutinene er oppdatert i tett dialog med sykehjemslege, og det er gjort kompetanseheving (internundervisning) på området. Tjenesten følger opp saken videre. Saken er ikke avsluttet fra Statsforvalteren, og kommunen vil følge opp eventuelle henvendelser eller ytterligere pålegg og innspill fra Statsforvalteren. Kommunedirektøren vurderer at kommunen har gode rutiner og god kunnskap, samt sikring av kompetanse på området.

Fagsjef helse og pleie og fagsjef psykisk helse og miljøterapi vil gi en muntlig orientering i kontrollutvalgets møte 10. april 2025.

Vurdering

Den konkrete saken som er utgangspunkt for kontrollutvalgets henvendelse er per dags dato ikke avsluttet fra Statsforvalteren, og kommunen vil følge opp eventuelle henvendelser eller ytterligere pålegg og innspill fra Statsforvalteren. Kommunedirektøren har opplyst at den nevnte tilsynssaken har gitt kommunen nyttige innspill til å ytterligere forbedre rutiner og kompetanse. Kommunen opplever god dialog med Statsforvalteren både i denne saken og i tilsynssaker generelt. Kommunen virker å ha god dialog med faglige eksterne aktører og at det er en økt bevissthet rundt rutiner og regelverk etter sak som som er utgangspunkt for kontrollutvalgets henvendelse.

Konklusjon

Kontrollutvalget skal ikke behandle saker som allerede er til behandling i andre instanser. I dette tilfellet gjelder det Statsforvalteren. Sekretariatet anbefaler derfor at kontrollutvalget tar redegjørelsen til orientering.